

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

2023-10-16 Nr. NV-2513

ĮSTATYMŲ PROJEKTAI Nr.: (TAP-23-1277) (TAIS Nr. 23-11234(2))		DĖL UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 2, 4, 5-1, 16, 17, 20, 24, 25, 30-1, 30-2, 31, 32, 35, 38, 39-3, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 48-1, 50 STRAIPSNIŲ IR IV SKYRIAUS PAKEITIMO ĮSTATYMO, CIVILINIO PROCESO KODEKSO 627, 663 IR 736 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 95, 362-1, 589 STRAIPSNIŲ IR PRIEDŲ PAKEITIMO BEI 96-1 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMO, STATYBOS ĮSTATYMO NR. I-1240 KETVIRTOJO SKIRSNIO PAVADINIMO IR 22-1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX 2112 40-1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO, VALSTYBĖS ĮMONĖS IGNALINOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS DARBUOTOJŲ PAPILDOMŲ UŽIMTUMO IR SOCIALINIŲ GARANTIJŲ ĮSTATYMO NR. IX-1541 4 IR 5 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, GARANTIJŲ DARBUOTOJAMS JŲ DARBDAVIUI TAPUS NEMOKIAM IR ILGALAIKIO DARBO IŠMOKŲ ĮSTATYMO NR. XII-2604 1 IR 3-1 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDOMO 9-2 STRAIPSNIU ĮSTATYMO, VALSTYBINĖS DARBO INSPEKCIJOS ĮSTATYMO NR. IX-1768 PAPILDOMO 13-2 STRAIPSNIU ĮSTATYMO, NEDARBO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-1904 15 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne	<i>Socialinės apsaugos ir darbo ministerija</i>	<i>Pasirenkama</i> ☐ TAP ☐ LRV pasitarimas ☐ LRV posėdis ☒ Nesvarstyta <i>Data iš kalendoriaus</i>	<i>Pasirenkama</i> ☒ Svarstyti TAP ☐ Svarstyti LRV pasitarime ☐ Svarstyti LRV posėdyje ☐ Grąžinti tobulinti
Įgyvendina Vyriausybės programą	<i>Pasirenkama</i> ☒ Taip ☐ Ne			

SPRENDŽIAMOS PROBLEMOS

Projektais siekiama:

- **Griežtinti atsakomybę už nelegalų darbą ir padidinti dirbančių legaliai** (Vyriausybės programos 131.7 p.)

Šiuo metu darbdaviams taikomos baudos už nelegalų ir nedeklaruotą darbą yra vienos mažiausių Europos Sąjungoje, nėra veiksmingos, atgrasančios ir nedidintos 11 metų (dabar darbdaviui už nelegaliai dirbusį asmenį gali būti skiriama bauda nuo 868 iki 2896 Eur, už pakartotinį pažeidimą – nuo 2896 iki 5792 Eur). Nustatomų įdarbinimo tvarkos pažeidimų daugėja. Valstybinė darbo inspekcija (VDI) 2022 m. atliko 4,2 tūkst. nelegalaus darbo patikrinimų, jų metu nustatyta beveik 2 tūkst. nelegalių darbuotojų (mažėjant nelegalaus darbo atvejų statybose, jų padaugėjo transporto sektoriuje). Reikalavimas turėti skaidriai dirbančio ID kodą galioja tik statybvietėse.

- **Viešinti informaciją apie darbdavių padarytus nelegalaus darbo ir kitus darbo teisės aktų pažeidimus**

Šiuo metu asmuo gali pasitikrinti, ar darbdavys, pas kurį ketinama įsidarbinti, atitinka minimalius patikimo mokesčių mokėtojo kriterijus, nustatytus Mokesčių administravimo įstatyme, tačiau nėra galimybės patikslinti, už kurį konkretų darbo teisės aktų pažeidimą yra baustas fizinis ar juridinis asmuo (VDI interneto svetainėje ši informacija neskelbiama).

- **Spręsti skolų išieškojimo problemas, skatinti skolininkus įsiliesti į darbo rinką**

Esama skolų išieškojimo tvarka nėra efektyvi, išskaitų dydžiai neskatina įsidarbinti ir grąžinti skolas, nes dabar iš uždirbančio MMA išskaitoma 20-30 proc. darbo užmokesčio, iš uždirbančio daugiau nei MMA – 50 proc. darbo užmokesčio. Antstolių informacinėje sistemoje yra apie 200 tūkst. skolininkų, apie 1,3 mln. aktyvių bylų, kurių suma siekia virš 4 mlrd. Eur. 63 proc. skolų bylų priklauso valstybės institucijoms (daugiausia VMI). Lietuva pirmauja pagal dalį namų ūkių, kurie yra skurdo rizikoje dėl įsiskolinimų. 2022 m. buvo išieškota tik 6 proc. visų skolų. 7 iš 10 skolininkų nedirba arba dirba nelegaliai. 75 proc. skolininkų teigia, kad dirbti legaliai neapsimoka dėl taikomų didelių išskaitų. 58 proc. skolininkų (73 tūkst.) yra 35-54 m. amžiaus. 26 tūkst. asmenų turi bedarbio ir skolininko statusą. Todėl reikia sprendimų, kurie paskatintų nedirbančius skolininkus dirbti ir grąžinti skolas.

- **Padidinti skolininkų paskutinio būsto apsaugą**

Pagal esamą tvarką, jei 4 tūkst. Eur siekianti skola negali būti išieškota per 18 mėn., ji gali būti išieškoma iš skolininko paskutinio būsto, kuriame jis gyvena. Ši riba fiksuota ir nekeista nuo 2018 m. Todėl paskutinį būstą teoriškai galėtų

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

prarasti apie 40 proc. skolininkų. Yra numatyta išlyga, kad 4 tūkst. Eur apribojimas netaikomas, jeigu būsto vertė yra mažesnė negu išieškotina suma ir vykdymo išlaidos. Tokia išlyga yra diskriminuojanti, nes turint tą pačią skolą, skolininkas gyvenantis mažesnės vertės būste gali prarasti paskutinįjį būstą, o gyvenantis didesnės – ne.

• Efektyvinti užimtumo rėmimo sistemą

Yra iškilęs poreikis užtikrinti ES valstybės pagalbos taisyklių taikymą remiamojo įdarbinimo priemonėms, numatyti galimybę Garantinio fondo ir Ilgalaikio darbo išmokų fondo lėšas panaudoti Aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms (toliau – ADRP priemonės) ir į šį procesą įtraukti socialinius partnerius, racionaliau naudoti mokymuisi skiriamą paramą, padidinti priemones įgyvendinančių darbdavių skaidrumą, kompensuoti darbo rinkai besirengiančių asmenų kelionės į konsultacinius užsiėmimus išlaidas, mažinti administracinę našą paramos darbo vietoms steigti ar pritaikyti subsidijos gavėjams ir kt.

Rengėjų iškeltos problemos aktualios, esminės, pagrįstos išsamia statistine informacija, atliktų apklausų, tyrimų duomenimis, kitų ES šalių pavyzdžiais (ties dėl baudų už nelegalų darbą (kitose ES šalyse jos žymiai didesnės¹); ties dėl skolų išieškojimo (kitose ES šalyse nustatytos aukštesnės neišskaičiuojamų pajamų ribos, daugelyje šalių iš MMA skolos iš vis nėra išskaitomos); ties dėl pažeidėjų už darbo teisės pažeidimus viešinimo – Prancūzijos, Slovakijos ir Vengrijos reguliavimas būtų artimiausias Lietuvai).

PROBLEMŲ SPRENDIMO PRIEMONĖS

Užimtumo įstatyme:

1. Didinamos baudos už nelegalų ir nedeklaruotą darbą, užsieniečių įdarbinimo pažeidimus (nuo 2024-07-01)

Siūloma už nelegalaus darbo pažeidimą darbdaviui taikyti šias baudas:

- **2-3 proc. nuo bendrųjų metinių pasaulinių pajamų (apyvartos);** min bauda – 3 MMA (2 772 Eur) dydžio už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį, maks. – 0,5 mln. Eur. Jei apyvartos dydžio nustatyti negalima arba jis mažesnis nei 300 MMA, bauda būtų nuo 3 iki 12 MMA, t.y. nuo 2 772 iki 11 088 Eur (dabar – nuo 868 iki 2 896 Eur už kiekvieną asmenį);
- **4-6 proc. nuo metinės apyvartos už pakartotinį pažeidimą;** min bauda – 6 MMA (5 544 Eur) už kiekvieną nelegaliai dirbusį asmenį, maks. – 1 mln. Eur. Jei apyvartos dydžio nustatyti negalima arba jis mažesnis nei 300 MMA, bauda būtų nuo 6 iki 24 MMA, t.y. nuo 5 544 iki 22 176 Eur (dabar – nuo 2 896 iki 5 792 Eur už kiekvieną asmenį);
- tačiau, **jei darbdavys įformins įdarbinimą ir sumokės sulygtą atlyginimą**, bet ne mažiau kaip 3 MMA, būtų **taikoma 3 MMA (2 772 Eur) dydžio bauda**, o jei jau buvo baustas per pastaruosius 2 metus – 6 MMA (5 544 Eur) dydžio bauda.

Už nedeklaruotą darbą (darbuotojų darbo laiko apskaitos netvarkymą, nepažymėtus viršvalandžius, darbą švenčių, poilsio dieną, darbo laiką naktį) bauda didinama nuo 200-600 Eur iki 1–3 MMA (924-2772 Eur), o už pakartotinį pažeidimą nuo 600-1200 Eur iki 3–5 MMA (2772-4620 Eur) bei numatoma prievolė sumokėti darbuotojui ne mažesnę, kaip 1 MMA dydžio atlyginimą.

Taip pat didinamos baudos už kitus smulkius pažeidimus, neteisingai pranešant apie įdarbintus užsieniečius, užsieniečių įdarbinimo reikalavimų ir informavimo apie komandiruotus užsieniečius nevykdymą, neteisingų duomenų apie įdarbintą / komandiruotą užsieniečių pateikimą.

Administracinių nusižengimų kodekse (toliau – ANK) didinamos baudos už nelegalų darbą darbdaviams – fiziniams asmenims (taip pat ir ūkininkams) ir atsakingiems vadovams. Dabar numatyta, kad nelegalus darbas užtraukia 1000–5000 Eur baudą. Apatinė baudos riba darbdaviui – fiziniam asmeniui padidinama iki 2000 Eur, o darbdaviui – juridinio asmens vadovui ar kitam atsakingam asmeniui – iki 1500 Eur.

Taip pat papildomai numatoma, kad *nelegalus darbas atliekant statybos darbus* užtraukia baudą statytojui (užsakovui) – fiziniam asmeniui nuo 500 iki 1100 Eur, juridinio asmens vadovui – nuo 1500 iki 5000 Eur. Už pakartotinį pažeidimą fiziniam asmeniui nuo 1100 iki 2550 Eur, juridinio asmens vadovui – nuo 5000 iki 6000 Eur. Kai nelegaliai statybos darbus atlieka trečiosios šalies pilietis, darbdaviui fiziniam asmeniui būtų skiriama 2000-5000 Eur bauda, darbdavio juridinio asmens vadovui ar kitam atsakingam asmeniui – 1500-5000 Eur. Už pakartotinį pažeidimą – 5000-6000 Eur.

2. Papildoma nelegalaus darbo sąvoka – nelegaliu darbu būtų laikomas ne tik darbas, kai darbdavys nesudaro darbo sutarties raštu ir (arba) nepraneša prieš dieną „Sodrai“ apie priėmimą į darbą, bet ir trečiosios šalies piliečio darbas, kai jis neturi teisės būti ir gyventi ir (arba) dirbti Lietuvoje ir (arba) neturi galiojančio skaidriai dirbančio asmens ID, jei privalu, jį turėti, arba ID kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų, kai ID kodas negali būti

¹ 2019 m. duomenimis Estijoje juridiniams asmenims taikoma sankcija už nelegalų darbą 3 200 Eur, kas sudaro ~5 MMA Estijoje; Kroatijoje juridiniams asmenims taikoma sankcija už nelegalų darbą nuo 9 338 Eur iki 20 010 Eur, kas sudaro nuo 15 iki 32 MMA Kroatijoje; Prancūzijoje taikoma sankcija už nelegalų darbą nuo 6 980 Eur iki 75 000 Eur, kas sudaro nuo 4,2 iki 45,5 MMA Prancūzijoje.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

suformuotas.

Nelegaliu darbu atliekant statybos darbus būtų laikomi statybos darbai, kuriuos atlieka fiziniai asmenys, neturintys galiojančio skaidriai dirbančio asmens ID, kai privalu jį turėti, arba ID kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančių dokumentų tais atvejais, kai ID kodas negali būti suformuotas. Statytojui (užsakovui) ar jo vienam įgaliotam rangovui būtų taikomos analogiškos baudos.

3. Numatomos paskatos nelegaliai dirbantiems asmenims pranešti apie nelegalaus ar nedeklaruoto darbo faktą. Darbdavys įpareigojamas sumokėti nelegaliai dirbusiam asmeniui sulytą atlyginimą už darbą (už faktiškai dirbtą laikotarpį), ne mažesni kaip 3 MMA dydžių, taip pat, jeigu nelegaliai dirbo trečiosios šalies pilietis, apmokėti visas numatytų sumų pervedimo į šalį, į kurią grįžo ar buvo grąžintas trečiosios šalies pilietis, išlaidas bei trečiosios šalies piliečio grąžinimo išlaidas, o nedeklaruotą darbą dirbusiam darbuotojui – sumokėti atlyginimą ne mažiau kaip 1 MMA dydžio. Be to, būtų išsaugomas bedarbio statusas ir nereikėtų grąžinti išmokėtos nedarbo draudimo išmokos.

4. Peržiūrimos darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų kategorijos, kad būtų užtikrintas ES valstybės pagalbos taisyklių taikymas remiamojo įdarbinimo priemonėms ir atitiktų Reglamento² nuostatas dėl nepalankias sąlygas darbo rinkoje turinčių asmenų (t.y. asmenys su negalia, nekvalifikuoti bedarbiai, bedarbiai, kurie paskutinius 6 mėn. nedirbo arba nevykdė savarankiškos veiklos; vyresni kaip 50 metų bedarbiai (dabar 45 m.); pirmą kartą darbo veiklą pradedantys bedarbiai, kvalifikaciją įgiję ne daugiau kaip prieš 2 metus; 16-24 metų bedarbiai (dabar bedarbiai iki 29 m.), vaiko motina arba tėvas, vaiko globėjas, rūpintojas ir asmenys, faktiškai vieni auginantys vaiką (įvaikį) iki 8 m. arba vaiką (įvaikį) su negalia iki 18 m.). Pakeistos ir patikslintos asmenų grupės nemažintų bedarbių galimybių dalyvauti remiamojo įdarbinimo priemonėse. Su Reglamento nuostatomis suderinami ir darbdaviams mokami subsidijų dydžiai.

5. Sudaroma galimybė socialiniams partneriams (Trišalei tarybai) spęsti dėl lėšų iš Garantinio fondo ir iš Ilgalaikio darbo išmokų fondo panaudojimo ADRP priemonėms finansuoti. Darbuotojams atleistiems dėl įmonės bankroto, taip pat ilgalaikiams darbuotojams (dirbusiems 5, 10, 20 metų) ir atleistiems iš darbo galėtų būtų siūlomas perkvalifikavimas ir/ar subsidijuojamas įdarbinimas. Rengėjai planuoja, kad ADRP priemonės galėtų būti finansuojamos apie 4 tūkst. asmenų per metus, galėtų būti skiriama apie 10 mln. Eur iš Garantinio fondo ir apie 10 mln. Eur iš Ilgalaikio darbo išmokų fondo.

6. Atsisakoma stipendijos mokėjimo užimtiems asmenims ir numatomi apribojimai asmenims pakartotinai dalyvauti įdarbinimo subsidijuojant priemonėje, ribojant subsidijavimą to paties asmens dirbančio pas tą patį darbdavį ir ribojant subsidijavimo terminą. Bus užtikrintas racionalesnis valstybės lėšų panaudojimas.

7. Sudaromas galimybės darbo rinkai besirengiantiems asmenims taikyti paramos judumui priemonę ir kompensuoti kelionės į konsultacinius užsiėmimus išlaidas.

8. Suderinamos sąvokos su naujuoju Neįgalųjų socialinės integracijos įstatymu ir atliekami kiti redakciniai patikslinimai.

Civilinio proceso kodekso pakeitimais siekiama palengvinti skolininkams skolų mokėjimo našą, kad jiems būtų naudinga dirbti legaliai (nuo 2024-07-01)

1. Mažinami skolų išskaitų iš darbo užmokesčio ir kitų pajamų dydžiai:

- **iki MMA – 10 proc.** (vietoj 20 proc. arba 30 proc.);
- **tarp 1 MMA ir 2 MMA – 30 proc.** (nauja papildoma pakopa; vaikų išlaikymo ir žalos sveikatai atvejais – 50 proc.)
- **virš 2 MMA – 50 proc.** (vietoj išskaitymo iš dalies virš MMA).

Taip pat numatoma, kad esant skolininko rašytiniam prašymui, antstolio patvarkymu išskaitoma dalis gali būti mažinama 10 proc. ne tik turint išlaikytinių ar išlaikomų nedarbingų šeimos narių, bet ir dėl kitų priežasčių (netaikoma įstatymų ar teismo nustatyta daliai).

2. Nustatomos vadinamosios „skolininko atostogos“

Antstoliui suteikiama teisė visiškai ar iš dalies sustabdyti vykdomąją bylą arba atidėti vykdymo veiksmus iki 12 mėn. per 5 metus, kai Užimtumo tarnyba Užimtumo tarnybos direktoriaus nustatyta tvarka pateikia prašymą dėl išieškojimo iš skolininko darbo užmokesčio, jei jis paskutinius 6 mėn. nedirbo ir pradėjo dirbti.

3. Prailginimas terminas, kada pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą – 12 mėn. vietoj šiuo metu nustatytų 6 mėn.

4. Užtikrinama didesnė skolininko paskutinio būsto, kuriame jis gyvena, apsauga.

Siūloma padidinti skolos ribą, virš kurios galima išieškoti iš paskutinio būsto, nuo 4 tūkst. Eur iki 15 MMA (13 860 Eur) ir prailginti skolos grąžinimo laikotarpį nuo 18 mėn. iki 36 mėn. Taip pat atsisakoma išimties, kad 4 tūkst. Eur apribojimas netaikomas, jeigu skolininkui priklausančio paskutinio būsto, kuriame jis gyvena, vertė yra mažesnė už

² 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

išieškotiną sumą.

Valstybinės darbo inspekcijos įstatyme numatoma, kad VDI, siekdama nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, nelegalaus ir nedeklaruoto darbo bei norminių darbo teisės aktų pažeidimų prevencijos, taip pat siekdama informuoti svarstančius įsidarbinti pas pažeidimą padariusį darbdavį kandidatus ir darbuotojus, užtikrinti teisėtų jų interesų apsaugą, savo interneto svetainėje vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus nustatyta tvarka viešina informaciją apie darbdavių (fizinių ir juridinių asmenų) padarytus nelaimingų atsitikimų darbe, darbuotojų saugos ir sveikatos, nelegalaus ir nedeklaruoto darbo bei norminių darbo teisės aktų pažeidimus.

Statybos įstatymo pakeitimais numatoma prievolė turėti ID kodą visiems statybos darbus atliekantiems asmenims, t.y. ne tik „statybvietėse“. Statybos darbus galės atlikti tik asmenys, kurie turi ID Kodą arba, kai jiems kodas negali būti suformuotas, – kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus. Statybvietėje esantiems kitiems asmenims, neatliekantiems statybos darbų, išlieka pareiga statytojo (užsakovo) ar jo vieno įgalioto rangovo nustatyta tvarka užregistruoti atvykimo į statybvietę pradžios laiką ir priežastį ir turėti statytojo (užsakovo) ar jo vieno įgalioto rangovo nustatytą identifikavimo priemonę.

Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatyme patikslinamos nuostatos, kad atleisti iš darbo darbuotojai arba atleidžiamų ar atleistų iš darbo darbuotojų nedirbantys darbingi darbingo amžiaus šeimos nariai, įsiregistravę Užimtumo tarnyboje nebūtų laikomi darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis, tačiau jie galėtų dalyvauti ADRP priemonėse kaip pvz., vyresni kaip 50 m. bedarbiai arba bedarbiai, kurie paskutinius 6 mėn. nedirbo pagal darbo sutartį arba savarankiškai ir kt.).

Garantijų darbuotojams ir darbdaviui tapus nemokiam ir Ilgalaikio darbo išmokų įstatymas suderinamas su Užimtumo įstatymu, suteikiant galimybę iš GF ir IDIF fondų lėšų finansuoti ADRP Užimtumo tarnyboje registruotiems bedarbiams.

Nedarbo socialinio draudimo įstatymas patikslinamas numatant nedarbo draudimo išmokos grąžinimą ne tik nelegalaus darbo, bet ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos atveju, taip pat patikslinama, kad išmokėtos nedarbo draudimo išmokos grąžinti nereikės tuo atveju, jeigu bedarbis, kuris dirba nelegalų darbą, apie tai praneš bent vienai kontrolę vykdančiai institucijai (VDI, VMI, FNTT, policija) ir bendradarbiaus su šiomis institucijomis iki jos priims nutarimą.

Mokesčių administravimo įstatyme atliekamas redakcinis patikslinamas atsisakant nuorodos į ANK straipsnį, kuris yra panaikinamas.

Siūlytume tikslinti įstatymų projektų aiškinamąjį raštą:

- pagrįsti baudų už nelegalų darbą dydžio susiejimo su darbdavio metine apyvarta, o ne su MMA, kaip numatyta kitų baudų taikymo atvejais, tikslingumą;
- pateikti išsamesnį pagrindimą dėl darbdavių padarytų teisės aktų pažeidimų viešinimo būtinumo ir šios priemonės proporcingumo siekiamiems tikslams, dėl viešinimo laikotarpių pasirinkimo, taip pat aiškinamojo rašto 5 dalyje pateikti numatomą šios priemonės poveikį. Taip pat reikėtų įsivertinti ir pateikti informaciją apie VDI galinčią kulti administracinę naštą ir kiek lėšų gali prireikti šiai priemonei įgyvendinti ir administruoti;
- jei įmanoma, pateikti siūlomo išskaitų sumažinimo ir „skolininkų atostogų“ poveikį kreditoriams ir patiems skolininkams dėl galimo palūkanų padidėjimo;
- atsisakyti pasikartojančios/ besidubliuojančios informacijos (pvz. aiškinamojo rašto 3 dalyje, pateikiant informaciją apie šiuo metu galiojančią teisinę reguliavimą, aprašomos ir projektais siūlomos priemonės/nuostatos, kurios taip pat yra išdėstytos aiškinamojo rašto 4 dalyje (dėl baudų už nelegalius darbuotojus, dėl paskutinio būsto apsaugos, ID kodo turėjimo visiems statybos darbams ir kt.).

ĮGYVENDINIMAS

Įstatymai įsigalios 2024 m. liepos 1 d., išskyrus kai kurias Užimtumo įstatymo nuostatas (dėl negalios sąvokų ir kt.), kurios įsigalios nuo 2024 m. sausio 1 d. Numatytos Užimtumo įstatymo ir CPK taikymo pereinamosios nuostatos.

Iki 2024 m. birželio 30 d. SADM turės parengti ir priimti įgyvendinamuosius teisės aktus, vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius turės priimti Informacijos apie juridinių ir fizinių asmenų padarytus teisės pažeidimus viešinimo Valstybinės darbo inspekcijos interneto svetainėje tvarką, Užimtumo tarnybos direktorius – Kreipimosi į antstolį dėl turtinio pobūdžio išieškojimo iš skolininko darbo užmokesčio atidėjimo tvarką.

Papildomų valstybės, savivaldybės biudžetų lėšų įstatymams įgyvendinti nereikės. Remiamojo įdarbinimo ir paramos judumui priemonės bus finansuojamos iš SADM skirtų asignavimų.

STEBĖSENA

Rengėjai prognozuoja, kad jei bent 2 tūkst. asmenų pradėtų dirbti legaliai, valstybės biudžetą papildytų apie 6,5 mln. Eur per metus sumokėdami mokesčius.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

Nurodomi rodikliai, kuriais bus stebimas pakeitimų, susijusių nelegaliu darbu, įgyvendinimas, yra nustatyti Įtraukios darbo rinkos plėtros programos pažangos priemonėje „Tobulinti kovos su nelegaliu ir nedeklaruotu darbu priemones“:

- „Elektroninėmis priemonėmis identifikuojamų statybietėse dirbančiųjų dalis nuo visų dirbančiųjų, procentai“ (siektina reikšmė 2025 m. IV ketv. – 80 proc.). Šis rodiklis yra įtrauktas į Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą „Naujos kartos Lietuva“, papildomai nustatoma, kad statybos sektoriuje iki 2025-12-31 bus atlikta kasmet 1400 planinių patikrinimų ir dar 30 proc. neplaninių patikrinimų.

- „Nelegalaus darbo kontrolės rezultatyvumas, procentai“ (siektina reikšmė 2025 m. – 39 proc.; 2030 m. – 42 proc.).

Siūlytina įsivertinti pasirinktų stebėsenos rodiklių atitikimą projektu siekiamiems tikslams.

Dėl CPK pakeitimų yra numatyta atlikti keičiamo reguliavimo poveikio ex post vertinimą, kuriame bus įvertinta, ar išskaitų iš skolininko darbo užmokesčio ir kitų jo pajamų dydžių pakeitimas padidino į darbo rinką grįžtančių nedirbančių ir pajamų negaunančių skolininkų skaičių ir prisidėjo prie nelegalaus darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos mažėjimo. Ex post vertinimo laikotarpis – 5 metai nuo pakeitimų įsigaliojimo. Vertinimas turės būti atliktas per 9 mėn.

Siūlytume įsivertinti, ar pasirinktas 5 metų ex post vertinimo laikotarpis nėra per ilgas, atsižvelgiant į tai, kad siūlomi pakeitimai turės poveikį tiek skolininkams, tiek kreditoriams ir dėl siūlomų priemonių galimų pasekmių derinimo metu pateikta daug abejonių ir nuogastavimų. Gal būtų tikslinga nusimatyti trumpesnį ex post vertinimo terminą (pvz. 3 ar 4 metų)?

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

Rengiant projektus konsultuotasi su Valstybine darbo inspekcija, Užimtumo tarnyba, savivaldybių atvejo vadybininkais, socialiniais darbuotojais, antstolių ir kreditorių atstovais, Nacionaliniu skurdo mažinimo organizacijų tinklu.

Projektai svarstyti su Trišalės tarybos socialiniais partneriais (darbdaviais ir profesinėmis sąjungomis) 2023 m. rugpjūčio 3, 10 ir 24 d. Darbo santykių komisijos posėdžiuose ir 2023 m. rugsėjo 5 d. Trišalės tarybos posėdyje.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

Suderinta be pastabų su AM, EM, ŠMSM, FM, ŽŪM, Konkurencijos taryba, VDI, profesinių sąjungų organizacijomis (Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, LPS „Solidarumas“, Respublikine jungtine profesine sąjunga).

Projektai patikslinti įvertinus TM, EIM, VRM, Konkurencijos tarybos, Lietuvos prekybos įmonių asociacijos, Policijos departamento, Registrų centro, Užimtumo tarnybos, VSDF valdybos pastabas ir pasiūlymus.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Policijos departamentas, Lietuvos statybininkų asociacija, Finansinių paslaugų įmonių asociacija FINCO, Lietuvos prekybos įmonių asociacija, Lietuvos bankų asociacija, Lietuvos verslo konfederacija, Registrų centras, Lietuvos kredito valdymo įmonių asociacija, Lietuvos antstolių rūmai, EIM, TM ir VRM pateikė pastabų, į kurias neatsižvelgta ar atsižvelgta iš dalies (argumentai išdėstyti derinimo pažymoje).

Nepritariama baudų už nelegalų darbą dydžių susiejimui su apyvarta; išskaitų iš darbo užmokesčio mažinimui (teigiama, kad „saugiklių“ skolininkų atžvilgiu pakankamai yra ir dabar, o siūlomi pakeitimai turės neigiamas pasekmes kreditoriams ir išieškojimo procesui (išieškomos sumos sumažės, išieškojimas dvigubai pailgės, padidės vykdymo išlaidų kaštai), tai pakenks ir patiems skolininkams, nes prailgėjus skolos grąžinimo terminams išaugs skolos dydis, be to, tokie pakeitimai gali sukurti net priešingą efektą, neskatinęs grąžinti skolą ir gali virsti „patogia“ paskola; siūloma trumpinti „skolininko atostogų“ terminą iki 3 mėn. (projekte – 12 mėn. per 5 metus), teisę į „skolininko atostogas“ numatyti tik ilgalaikiams bedarbiams, t.y. jeigu nedirbo 12 mėn. (projekte – 6 mėn.) arba nieko nekeisti, nes ir dabar įstatymas leidžia skolininkui susitarti dėl skolų atidėjimo; keliami viešinimo apie darbdavių padarytus pažeidimus tikslingumo, proporcingumo, konkrečių kriterijų nustatymo klausimai ir kt.

Darbdavių organizacijos Trišalėje taryboje (Asociacija Investors' Forum, Lietuvos pramonininkų konfederacija, Lietuvos darbdavių konfederacija, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Žemės ūkio rūmai) nutarė, kad galėtų pritarti projektams, jeigu:

- ✓ apie įdarbintą asmenį „Sodrai“ būtų privalu pranešti ne prieš dieną, o iki darbo pradžios;
- ✓ baudos už nelegalų darbą būtų skaičiuojamos ne nuo metinės apyvartos, o visiems vienodo dydžio – nuo 3 iki 12 MMA (2 772 – 11 088 Eur);
- ✓ „skolininko atostogų“ trukmė ne 12 mėn., o 6 mėn.;
- ✓ išskaitų iš darbo užmokesčio mažinimas būtų taikomas tik įsiskolinusiems, kurie ilgą laiką nedirbo, o ne visiems, kurie dirba ir dabar moka;
- ✓ apribojimas išieškoti iš skolininko paskutinio būsto būtų sumažintas nuo 15 MMA (13 860 Eur) iki 8 MMA (7 392 Eur);
- ✓ terminas, per kurį negalima išieškoti iš skolininkui priklausančio paskutinio būsto, sutrumpėtų nuo 36 mėn. iki 24 mėn.

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Siūlome projektus svarstyti tarpinstituciniame pasitarime, prireikus pasiūlyti rengėjams organizuoti papildomą pasitarimą likusioms nesuderintoms pastaboms aptarti, bei patikslinti projektus pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės išvadoje pateiktas pastabas ir pasiūlymus.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Aušra Gratulevičienė

Socialinės politikos grupė, patarėja